

بسم الله الرحمن الرحيم

راهکارهای مقابله با ترویج فساد اخلاقی در جوانان از منظر روایات

فریده حسینی^۱

چکیده

فساد همواره در همه شئون زندگی افراد وجود دارد. فساد اخلاقی از جمله مفاصدی است که مخرب دین و روح بوده و اهمیت آن به قدری است که در روایات هم به آن اشاره شده است. همه گیری این فساد به خصوص در جوانان به گونه ای است که مشکلات زیادی در جوامع ایجاد کرده است. شناسایی و آگاهی از راهکارهای مقابله با فساد اخلاقی همواره به افراد به خصوص جوانان کمک می کند تا کمتر مغلوب هوی و هوس خود شده و خود را از فساد های موجود حفظ کنند. نویسنده در این مقاله راهکارهایی را ارائه داده است که برخی از این راهکارها جنبه فردی دارد و برخی اجتماعی و عمل کردن به هر کدام از این راهکارها موجب از بین رفتن و یا کمرنگ شدن فساد اخلاقی از جوامع می شود. از جمله این راهکارها ذکر و یاد خداوند، تقویت عقل، تشکیل خانواده، امر به معروف و نهی از منکر، سواد رسانه و تقوا است. روش تحقیق به صورت توصیفی تحلیلی است و روش گردآوری مطالب به صورت کتابخانه ای است.

واژگان کلیدی: ترویج فساد، مقابله با فساد، فساد در جوانان، فساد اخلاق

۱. سال پنجم. سطح دو

حوزه حضرت عبدالعظیم (ع)

seyedefaridehhoseyni@gmail.com

مقدمه

مبحث فساد اخلاقی در جوانان از آن دسته مباحثی است که امروزه جوامع بسیاری با آن روبرو هستند و آثار آن گریبان گیر مردم به ویژه نسل جوان شده است. فساد اخلاقی بسیار ویرانگرتر از فساد های دیگر است اما آنقدر که فساد اداری و اقتصادی در جامعه مورد مذمت قرار گرفته و قبیح دانسته شده به فساد اخلاقی توجه ای نشده است. وجود این فساد باعث مشکلاتی همچون بی عفتی، گمراهی از مسیر هدایت الهی، شهوت رانی می شود. با ریشه کن کردن این فساد می توان مانع بسیاری از فسادها شد. فساد یعنی هر گونه خارج شدن از حالت اعتدال چه کم باشد چه زیاد و نقطه مقابل آن صلاح است. گاه این خروج از حالت اعتدال، به اسباب درونی است و گاه به علل و عوامل بیرونی تحقق می یابد. برای رسیدن به یک جامعه سالم و به دور از فساد اخلاقی باید ابتدا عوامل و زمینه های فساد اخلاقی را شناخت و سپس راهکارهایی برای مقابله با آن پیدا کرد.

مطالعات صورت گرفته نشان می دهد که در رابطه با این موضوع، کتاب ها و مقالاتی نوشته شده است از جمله کتاب مسئله فساد از سید حسین العطاس که سید حسین العطاس در اثر خویش بدین موضوع می پردازد که فساد، تنها معضلی اقتصادی و سیاسی نیست؛ بلکه باید آن را نقصانی در شخصیت انسانی دانست که ریشه در ضعف اخلاقی و عوامل کلیدی دیگر دارد. وی پس از تعریف ماهیت فساد و بررسی علل آن، به عملکرد فساد و پیامدهایش با ذکر نمونه های بسیاری در کشورهای نظیر مالزی، چین، هند، پاکستان و... می پردازد و همچنین مقاله ریشه یابی علل بروز فساد اخلاقی در ایران از سامان پارسی راد که در مورد عوامل بروز و ظهور فساد اخلاقی صحبت کردند اما راهکاری ارائه ندادند.

نویسنده در این تحقیق بر خلاف دیگر تحقیق های نام برده به ارائه راهکار برای هر یک از عواملی که باعث ترویج فساد اخلاقی می شود می پردازد و این راهکارها برای هر فردی قابل اجرا است.

۱- مفهوم شناسی

فساد

فساد عبارت است از خارج شدن هر چیزی از حد اعتدال و طبیعی خود، اعم از اینکه این خروج در اندازه کم باشد یا زیاد. این مفهوم ضد صلاح نیز به کار رفته است. (راغب اصفهانی، ۱۳۹۲، ص ۶۳۶)

در اصطلاح، فساد مقابل صحت بکار می رود که عبارت از ناتوان بودن عملی به جهت نقصان در جز و شرطی که عمل بدون آن فاقد آثار مطلوب خواهد بود. (سامرائی، ج ۷، ۱۳۶۴، ص ۳۴۵)

مفسد آن کسی است که موجب ایجاد فساد و تباهی می شود و به عبارت دیگر تبهکار نیز نامیده می شود. (عمید، ج ۱، ۱۳۱۵، ص ۸۹۳)

اخلاق

اخلاق در لغت عبارت است از صورت باطنی انسان که سرشت و سیرت نیز نامیده می شود. (حسینی زبیدی، ۱۹۹۴، ج ۱۳، ص ۱۲۴)

اما اخلاق در اصطلاح دانشمندان علم اخلاق عبارت است از آن ملکه های نفسانی، که به اقتضای آن، فعلی و کاری به آسانی و بدون نیاز به فکر کردن های طولانی از انسان صادر می شود. (غزالی، ج ۳، ۱۹۴۵، ص ۹۶)

فساد اخلاقی که همان اخلاق فاسد می باشد عبارت است از رفتارهای غیرعادی و غیر مورد پسند و غیر تایید عقل و دین که خارج از حد اعتدال رفتارهای آدمی است. (مکارم شیرازی، ج ۲۶، ۱۳۸۰، ص ۴۵۶)

۲- مصادیق فساد اخلاقی در جوانان

همه انسان ها می دانند که فساد اخلاقی حرکت آدمی و جامعه را به سوی سقوط و تباهی سوق می دهد و این مخالف فطرتی است که خداوند متعال برای انسان ها در نظر گرفته پس در نتیجه باید جلوی آن گرفته شود.

انسان با بهره گیری از همه امکانات مادی و معنوی، به جای آنکه نعمت های الهی را در مسیر خدایی شدن خود و دیگران صرف کند و در مقام ربوبیت قرار گیرد، در مقام کفران نعمت و ناسپاسی عملی می نشیند و آن را در فساد به کار می گیرد و خود، جامعه و جهان را به فساد و تباهی می کشاند و از حالت تعادل و اعتدال بیرون می برد. (اعراف، آیه ۷۴)

فساد اخلاقی مصادیق مختلفی دارد؛ زیرا فسادگری انسان در اشکال گوناگون صورت می گیرد. گاه انسان به خود ظلم می کند و در روح و جان خویش فساد ایجاد می نماید و گاه در جامعه فساد ایجاد می کند. از جمله مصادیق فساد اخلاقی در جوانان می توان به گسترش روابط دختران و پسران، پوشش های نامناسب پسران و دختران، بی احترامی به والدین، دروغ، غیبت، سخن چینی، به کار بردن کلمات رکیک و زشت و.... اشاره کرد که امروزه جوانان بسیار با آن روبرو هستند که در این مقاله به ذکر برخی از مصادیق پرداخته شده است.

۱-۲ بی احترامی به والدین

خداوند در قرآن کریم در سوره احقاف آیه ۱۷ و ۱۸ می فرماید: آن کس که به پدر و مادر خود آنگاه که او را به پذیرش رستاخیز فرا خواندند گفت اف بر شما ، اینان کسانی اند که آن سخن وعده عذاب درباره آنان به حقیقت پیوست. این ایه تنها درباره کسانی

نیست که کفر پیشه هستند بلکه محور این آیه نکوهش اهانت و تحقیر والدین است و تاکید احترام به والدین را نشان می دهد. (جوادی آملی، ۱۳۹۱، جلد ۲، ص ۴۳۷)

۲-۲ دروغ

دروغ گفتن یکی از رذائل اخلاقی است که دامنگیر هر قشری می شود که امروزه جوانان نیز گرفتار آن هستند و پیامد های منفی زیادی دارد که یکی از آنها موجب بی اعتبار شدن شخص نزد همگان می شود. از طرف دیگر موجب خراب شدن و نابودی ایمان می شود و نکته مهم دیگر که در روایات اشاره به آن شده این است که دروغ کلید درب خانه همه مفاسد است. (محدثی، ۱۳۷۱، جلد ۱، ص ۷۴)

۲-۳ غیبت

فقها در تعریف غیبت عبارات مختلفی ذکر کردند. در کشف الریبه شهید ثانی آمده است: غیبت آن است که کسی را در حال غیبتش به گونه ای یاد کنند که از نسبت دادن آن کار به او ناراحت شود و ذکر آن به قصد مذمت یا عیب جویی باشد. در این باره امام صادق (ع) می فرمایند: غیبت در دین مرد مسلمان، سریع تر از مرض آکله در درون است. غیبت یکی از زشت ترین گناهان است و موجب تباه شدن اعمال نیک انسان می شود. (محدثی، ۱۳۷۱، جلد ۱، ص ۱۵۱)

روایات فروانی است که به مسئله امر به معروف و نهی از منکر اشاره کرده و به ترویج آن تاکید کرده است و اهتمام ورزیده اند که از جمله این روایات سخن امام جواد (ع) است: المومن یحتاج الی ثلاث خصال: توفیق من الله عزوجل و... مومن به ۳ خصلت نیاز دارد:

۱- توفیق از طرف خداوند متعال.

۲- نفس اماره که از درون هشدار دهد.

۳- به فردی که او را نصیحت کند و امر به معروف و نهی از منکر کند و او به آن عمل کند.

در باب فساد اخلاقی امر به معروف و نهی از منکر بسیار مهم هست اما به شرطی که به صورت اصولی و درست و در شرایط به جا از آن استفاده شود و اگر هدف این باشد که کسی را امر به معروف و نهی از منکر کند باید خود فرد تابع آن امر و ناهی آن منکر باشد. (مجلسی، ۱۳۱۵، جلد ۷۵، ص ۳۵۸)

۵-۶ سواد رسانه

یکی از عوامل ترویج فساد اخلاقی رسانه بود پس برای مقابله با آن باید سواد رسانه وجود داشته باشد. سواد رسانه ای یک نوع درک متکی بر مهارت است که می توان براساس آن انواع رسانه ها را از یکدیگر تمیز داد، انواع تولیدات رسانه ای را از یکدیگر تفکیک و شناسایی کرد. همچنین سواد رسانه ای آمیزه ای از تکنیک های بهره وری مؤثر از رسانه ها و کسب بینش و درک برای تشخیص رسانه ها از یکدیگر است. پس با سواد رسانه می توان هدف کشور های غربی و دیگر فرهنگ ها را از ساخت انواع فیلم ها و پخش انواع برنامه دانست و از سوی دیگر بتوان با آن مقابله کرد و در مقابل آن خود و خانواده یا حتی جامعه را از خطرات پیش رو و حيله های نرم دشمن حفظ کرد .

۷-۵ تشویق و برانگیختن عواطف انسان ها

تشویق به کارهای نیک می تواند انگیزه ای برای دوری از فساد و حتی مقابله با آن باشد. برای این کار باید ذهن و توجه انسان ها را به زیبایی ها و آثار و برکات کارهای نیک جلب کرد. خداوند در آیاتی از جمله ۲۰۵ سوره بقره و ۳۲ سوره مائده ، برانگیختن عواطف و احساسات انسان را راهی برای دفع فساد معرفی می کند و از پیامبران و مومنان می خواهد تا از این شیوه برای مقابله با فساد استفاده کنند که این راهکار، خود شیوه های اجرایی مختلفی دارد از جمله اینکه با اعمال خوب و نیکی کردن می توان افراد جامعه را به سوی این عمل خوب و درست راهنمایی کرد. برای مثال با رعایت حجاب و پوشش اسلامی و ذکر فواید حجاب دیگر انسان ها را به سوی این عمل فرا خواند و از فساد بی حجابی جلوگیری کرد. از طرف دیگر می توان فرجام شوم و عبرت آموز مفسدان را بررسی و تحلیل کرده و به دیگران گوشزد نمود تا در همان مسیر باطل آنان نروند و از آن پرهیز کنند. خداوند در آیاتی از جمله ۸۶ و ۱۰۳ سوره اعراف و ۱۴ سوره نمل، به مسئله عبرت آموزی از عاقبت و فرجام بد مفسدان توجه داده است.

۸-۵ یاد مرگ و آثار آن

از جمله آثار یاد مرگ، رهایی از غفلت و هشیاری نسبت به حقایق مهم پیرامونمان می باشد. امام صادق (ع) در مورد تأثیر عمیق یاد مرگ بر بیداری روح و جان آدمی می فرماید: «ذِكْرُ الْمَوْتِ يُمِيتُ الشَّهَوَاتِ فِي النَّفْسِ وَيَقْطَعُ مَنَابِتَ الْغَفْلَةِ وَيَقْوِي النَّفْسَ بِمَوَاعِدِ اللَّهِ وَيُرِقُّ الطَّبَعُ وَيَكْسِرُ أَعْلَامَ الْهَوَى وَيُطْفِئُ نَارَ الْحَرَصِ وَيَحَقِّرُ الدُّنْيَا؛ یاد مرگ خواهش های باطل را از دل زایل می کند و ریشه های غفلت را می کند و دل را به وعده های الهی قوی و مطمئن می گرداند و طبع را رقیق و نازک می سازد و عَلمَهای هوا و هوس

را می شکند و آتش حرص را فرو می نشاند و دنیا را حقیر و بی مقدار می سازد». به همین دلیل است که هر امر مربوط به مرگ، می تواند عامل بیداری و دوری فرد از غفلت و فساد محسوب گردد.

از جمله آثار دیگر یاد مرگ زهد و پارسایی است که مهمترین بازدارنده انسان در مقابل فساد است.

۹-۵ تقوا

در مورد تقوا در مطالب گذشته اشاره کوچکی شده است و آن هم این بود که تقوا مهمترین بازدارنده انسان در مقابل فساد است. زیرا انسانی که تقوا دارد به فرمان و احکام الهی پایبند است و از محرمات و چیزهای که موجب گمراهی انسان می شود دوری می کنند و همواره ترس از خدا با او همراه است. در رابطه با تقوا امام علی (ع) در خطبه ۲۳۰ نهج البلاغه می فرمایند: ان تقوی الله مفتاح سداد، و ذخیره معاد، و عتق من کل ملکه، و نجاه من کل هلكة. همانا تقوای الهی، کلید هر در بسته و ذخیره آخرت و سبب آزادی از هر بردگی و نجات از هر هلاکتی است. (سید رضی، ۱۳۵۹، ج ۱، ص ۴۸۱) و از سوی دیگر در حکمت ۴۱۰ نهج البلاغه می فرمایند: التقی رئیس الاخلاق. پرهیزگاری، سرور و اصل اخلاق است (سید رضی، ۱۳۵۹، ج ۱، ص ۲۹۳)

نتیجه گیری

فساد اخلاقی از جمله فساد هایی است که لطمه بزرگی به فرهنگ و مذهب یه کشور وارد می کند و آینده یه کشور را تحت شعاع خود قرار می دهد و آثار منفی این فساد

پیامد های ناگواری دارد که جامعه را به سوی تباهی می کشاند. فساد اخلاقی شامل مصادیق مختلفی می شود که عبارت از بی احترامی به والدین ، دروغ گفتن ، غیبت و... است .

برای فساد اخلاقی عواملی ذکر شد که این عوامل باعث ترویج فساد اخلاقی در میان جوانان و جوامع مختلف می شود از جمله این عوامل شبکه های ماهواره ای ، رفاقت های ناسالم ، بی توجهی به حریم محرم و نامحرم و.. که درباره هر کدام از موارد توضیحاتی بیان شده است .

برای مقابله با این عوامل راهکارهایی بیان شده که بسیار کارساز است. از جمله این راهکار ها ذکر و یاد خدا و تشکیل خانواده و مراقبت خانواده ها و... است که اگر بتوان به صورت اصولی و درست این راهکارها را پیاده کرد با جامعه ای پاک و به دور از فساد اخلاقی روبرو هستیم. راهکار هایی که درباره آن بحث شد برخی به صورت اجتماعی و برخی به صورت فردی قابل اجرا است.

فهرست منابع

آمدی، ابوالفتح ، غررالحکم و دررالکلم، انتشارات دارالکتاب اسلامی ، قرن پنجم ۱-

۲-الهثیمی ،نوالدین ، مجمع الزوائد و منبع الفوائد ، انتشارات دارالکتاب العربی ، بیروت ، چاپ ۲ ، ۱۹۶۷م

۳- جوادی آملی ، عبدالله ، مفاتیح الحیات ، نشر اسراء ، ۱۳۹۱

حسینی زبیدی واسطی ،سید مرتضی ، تاج العروس ، انتشارات دارالفکر ، بیروت ، چاپ ۱، ۱۹۹۴ م

۵-راغب اصفهانی ، حسین بن محمد ، مفردات الفاظ قرآن ، انتشارات دارالشامیه ، بیروت ، چاپ ۱ ، ۱۹۹۲م

۶-سامرائی، ابراهیم ، العین ، انتشارات دارالهجره ، چاپ ۱ ، ۱۳۶۴

۷-سید رضی ،نهج البلاغه ۱، سال ۱۳۵۹

۸- عمید -، حسن ، انتشارات امیر کبیر ، چاپ ۶ ، ۱۳۷۵

۹-کاویانی ،محمد ،سبک زندگی اسلامی ،ج ۱، سال ۱۳۹۳

۱۰- مجلسی ،محمد باقر، بحارالانوار ، انتشارات دارالکتاب اسلامیه ، ۱۳۱۵

۱۱-محمودی ری شهری ،محمد ، میزان الحکمه ، انتشارات دارالحديث ، ۱۳۸۴ش

۱۲- مطهری ،مرتضی ، کتاب تعلیم و تربیت اسلامی ، انتشارات صدرا ۱۳۸۳،

۱۳- محدثی ، جواد ، کتاب چهل حدیث امام خمینی ، ۱۳۷۱، ج ۱

۱۴- مکارم شیرازی ،ناصر ، سال ۱۳۸۰

مقاله

۱۵- حق پرست ،محمد مهدی ، اینترنت و آسیب های اجتماعی ، تهران ، ۱۳۹۱

۱۶- محمودی ، عبدالصمد ، مقاله آسیب شناسی پیامد شکل گیری هویت افراد توسط ماهواره ، ناشر

گنگره ملی فضای مجازی ، ۱۳۹۱